

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

YETİŞ VE DİĞERLERİ - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 40349/05)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

6 Temmuz 2010

İşbu karar Sözleşme'nin 44 / 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan () no'lu davanın nedeni T.C. vatandaşları Hüsne Yetiş, Gülhan Yücel, Fatma Ergin, Hatice Ergin ve Ali Mehmet Yetiş'in (başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 25 Ekim 2005 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi - AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuru.

Başvuranlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde Mersin Barosu avukatlarından A. Aktay ve Özlem Yıldız tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuranlar, sırasıyla 1928, 1969, 1947, 1963 ve 1965 doğumlu olup, Niğde'de ikamet etmektedir.

6 Aralık 2000 tarihinde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü (« idare»), Ulukışla'nın üç köyünde bulunan ve başvuranların arazisinin de yer aldığı taşınmaz malların Ankara'yı Pozantı'ya bağlayan bir otoyol kesitinin inşaatı için kamu yararına istimlak edilmesine karar vermiştir. Söz konusu taşınmaz 15 400 m² yüzölçümüne sahip olup, tapu siciline tarım arazisi olarak başvuranların *murisi* adına kayıtlıdır.

Niğde Asliye Mahkemesi'nin 15 Kasım 2001 tarihinde verdiği veraset belgesine göre, başvuranların *murisi* 25 Temmuz 1990 tarihinde vefat etmiştir. Merhumun eşi olan başvuran Hüsne Yetiş, mirasın 4/16'sını alırken, merhumun çocukları olan diğer başvuranların her biri mirasın 3/16'sını almışlardır.

Kamulaştırma tazminatının belirlenme davası : 1. bölüm

Kamulaştırma Kanunu'nun 8. maddesinde öngörülen satın alma davası henüz sonuçlanmadığından, idare aynı kanunun 10. maddesine dayanarak 27 Mayıs 2002 tarihli bir dilekçeyle Ulukışla Asliye Hukuk Mahkemesi'nde (AHM) dava açmıştır. Davanın amacı kamulaştırma tazminatının belirlenmesini ve ihtilaflı arazinin tapu siciline idare adına kaydedilmesini sağlamaktır.

29 Haziran 2002 tarihinde, ihtilaflı mülkün rayiç bedelini belirlemek için AHM hakimi bu alanda uzman bir bilirkişi komisyonu eşliğinde sözkonusu arazinin bulunduğu yere ilk ziyaretini gerçekleştirmiş ve konuyla ilgili rapor 10 Temmuz 2002 tarihinde sunulmuştur. Bilirkişiler kamulaştırma kanununa uygun olarak AİHM'nin görevlendirildiği tarihte arazinin rayiç bedelini belirlemiştir.

1 Ağustos 2002 tarihinde, dava taraflarının bilirkişi raporuna itiraz etmeleri üzerine AHM hakimi farklı bilirkişilerden oluşan bir komisyon eşliğinde arazinin bulunduğu yere ikinci bir ziyaret gerçekleştirmiştir.

15 Ağustos 2002 tarihinde, ikinci bilirkişi komisyonu raporunu sunmuştur. Komisyon, idarenin kamulaştırılan araziye el koyduğunu ve inşaat çalışmalarının başladığını tespit etmiştir.

Bilirkişiler tarafından belirlenen tutara karşı çıkan başvurular, hakimden üçüncü bir ziyaret emri vermesini talep etmişlerdir. AHM başvurularının talebinin haklı olduğuna hükmederek, ikinci bilirkişi komisyonunun ek bir rapor hazırlamasına karar vermiştir. Komisyon raporu 2 Eylül 2002 tarihinde sunulmuştur. Mahkemenin görevlendirildiği tarihte arazinin rayiç bedeli 32.266 248 000 TL. olarak belirlenmiştir.

14 Ekim 2002 tarihinde, AHM, idarenin bu şekilde belirlenen tutarı yine bu amaçla açılan banka hesabına yatırmasına hükmetmiş ve idare bu ödemeyi 22 Kasım 2002 tarihinde yapmıştır.

Mülkiyetin nispeten kesin olarak el değiştirdiğini açıklayan, ancak kamulaştırma tazminatı tutarına itiraz yolunu açık bırakan 26 Kasım 2002 tarihli kararında AHM, gecikme faizleri eklenmemiş kamulaştırma tazminatının başvurulara ödenmesine hükmetmiştir. Mahkeme ayrıca ihtilaflı mülkün tapu siciline idare adına kaydedilmesine karar vermiştir.

26 Haziran ile 26 Kasım 2002 tarihleri arasında, mahkeme arazinin bulunduğu yere gidip-gelmeler yanında bilirkişilerin taleplerini yerine getirdiği, tarafların ve bilirkişilerin ifadelerini dinlediği, layihaları kabul ettiği ve özellikle tazminatın belirlenmesinde gerekli gördüğü belgelerin temin edilmesini istediği sekiz duruşma gerçekleştirmiştir.

18 Kasım 2003 tarihinde, Yargıtay bilirkişi raporlarının verilecek tazminat tutarını doğrudan etkileyen hatalar içerdiği gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur.

Kamulaştırma tazminatının belirlenme davası : 2. bölüm

Yargıtay kararına uyan AHM, davanın ilk bölümünde arazinin bulunduğu yere giden bilirkişi komisyonlarının iki ek bilirkişi raporu daha hazırlamasına hükmetmiştir. Birinci komisyon raporunu 20 Mayıs 2004, ikinci komisyon ise 6 Haziran 2004 tarihinde sunmuştur.

Kamulaştırma tazminatının belirlenmesi için AHM tarafından benimsenen ikinci bilirkişi komisyonu mahkemenin görevlendirildiği tarihte arazinin rayiç bedelini 68 490 333 328 TL olarak belirlemiştir. Bu rapora göre, ihtilaflı arazinin kârlılık oranı¹ % 6'dır. Başvuruların arazisinin yıllık net işletme geliri dekar başına 265 400 000 TL'dir (bir dekar 1 000 m² ye tekabül eder, arazinin bütünü için yıllık gelir 4 087 160 000 TL'dir).

19 Eylül 2004 tarihinde, bu defa başvurular T.C. Anayasa'sının 46. maddesine dayanarak, yargılama sonucunda elde edecekleri kamulaştırma tazminatına gecikme faizinin eklenmesi talebiyle AHM nezdinde dava açmıştır. Başvurular, faizlerin idarenin ilk derece mahkemesinde dava açtığı 27 Mayıs 2002 tarihinden itibaren hesaplanmasını talep etmişlerdir.

AHM, iki davanın birleştirilmesine karar vermiştir.

15 Ekim 2004 tarihinde AHM, ikinci komisyonun 6 Haziran 2004 tarihinde hesapladığı tutara tekabül eden 68 490 333 328 TL tutarını kamulaştırma tazminatı olarak belirlemiştir. Ayrıca mahkeme, 68 490 333 328 TL tutarından idarenin daha önce ödemiş olduğu 32 266 248 000 TL tutarını düşerek geriye kalan 36 224 093 328 TL tutarının bu amaçla açılan banka hesabına yatırılmasına hükmetmiştir. İdare bu kararın gereğini 23 Aralık 2004 tarihinde yerine getirmiştir.

¹ Bu oran Türk hukukunda kapitalizasyon oranı olarak bilinir; burada sözkonusu olan arazinin satış fiyatı ile araziden elde edilen düzenli gelir arasındaki orandır.

31 Aralık 2004 tarihli kararında AİHM, bankanın bu tutarı başvurana ödemesini emretmiştir.

Faizlerle ilgili talebe gelince mahkeme, hukuki dayanağı olmadığı gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir. Mahkeme, kamulaştırma kanununun faizle ilgili bir hüküm içermediğini, T.C. Anayasa'sının 46. maddesinin ancak kesinleşen kamulaştırma tazminatına uygulanabileceğini ve faiz uygulamasıyla ilgili davanın türüne bakıldığında, T.C. Anayasa'sının 46. maddesi gereğince kamu borçlarına uygulanabilecek en yüksek faizin talep edilmesinin mümkün olmadığını kaydetmiştir.

12 Mayıs 2005 tarihinde, Yargıtay başvuruların temyiz itirazını reddetmiş ve ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

HUKUK

I. 1 NOLU EK PROTOKOL'ÜN 1. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDASI HAKKINDA

Başvuranlar, mülkiyete saygı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmekte ve yetkili mercilerin ödemeyi yaptığı tarihte arazilerinin gerçek değerini yansıtan bir tazminat alamadıklarını savunmaktadır. Bu bağlamda, başvuranlar taşınmazlarının rayiç bedelinin belirlendiği tarih ile kamulaştırma tazminatının ödendiği tarih arasında uzun bir sürenin geçtiğini ve tazminat tutarında ortaya çıkan değer kaybını düzeltecek bir mekanizmanın bulunmaması dolayısıyla mülkiyet haklarının ihlal edildiğini öne sürmektedir. Başvuranlar, ayrıca tazminatlarında ortaya çıkan değer kaybı dolayısıyla uğradıkları mağduriyeti gidermek üzere ulusal mahkemelerin, T.C. Anayasa'sının 46. maddesinde öngörülen en yüksek faiz oranını uygulamaları gerektiğini kaydetmekte ve 1 Nolu Ek Protokol'ün 1. maddesine atıfta bulunmaktadır.

A. Kabuledilebilirliğe ilişkin

Hükümet, AİHS'nin 35. maddesinin 1. paragrafının gereklerine aykırı olarak başvuranların Borçlar Kanunu'nun 105. maddesi kapsamında ek tazminat talebinde bulunmamaları dolayısıyla iç hukuk yollarını tüketmediklerini savunmaktadır.

AİHM, AİHS'nin 35. maddesinin 1. paragrafı uyarınca bir başvuranın anılan ihlallerin düzeltilmesi için yeterli ve etkin hukuk yollarına imkân tanıyan normal bir başvuru hakkının sağlanmış olması gerektiğini hatırlatmaktadır. Söz konusu hukuk yollarının mevcut olduğu sadece teoride değil, aynı zamanda uygulamada da yeterli düzeyde kesinlik kazanması gerekmektedir ki, bunun sağlanamadığı durumlarda başvuru ve yeterlilik ön koşulları yerine getirilmemiş olmaktadır. Bu açıdan, iç hukuk yollarının tüketilmediğine yönelik iddianın AİHM nezdinde ispatlanması Hükümetin yükümlülüğündedir (bakınız, diğerleri arasından, *Aka*, ilgili bölüm, prg. 34).

AİHM, Borçlar Kanunu'nun 105. maddesinde öngörülen itirazın gecikme faizlerini değil munzam zararın telafisine yönelik olduğunu kaydetmektedir. AİHM, daha önce de Türkiye aleyhine açılan ve başvuruların enflasyon oranına nispetle uygulanan gecikme faizlerinin yetersizliğinden şikâyet ettikleri birçok kamulaştırma davasında Hükümetin ileri sürdüğü hukuk yollarını inceleme fırsatı bulduğunu hatırlatmaktadır. AİHM, Devletten alacağı olan bir

kimsenin tazminat elde ederken gecikme faizleri ile telafi edilemeyen değer kaybı mağduriyetini karşılayacak hukuki imkânlara sahip olmadığı kanaatindedir (Aka, ilgili bölüm).

AİHM, mevcut davanın gecikme tazminatı öngörmeyen yeni kamulaştırma yasası ile ilgili olduğunu not etmektedir. AİHM, Hükümetin gecikme tazminatı öngörmeyen bu yeni kamulaştırma yasası dolayısıyla uğranılan zararın telafisi için Borçlar Kanunu'nun 105. maddesinin uygulandığını gösteren herhangi bir mahkeme kararı sunmadığını gözlemlemektedir. Yukarıda dile getirilen itiraz yolunun iddia edilen ihlali düzeltebileceği hiçbir şekilde ispatlanmamıştır. Bu itibarla AİHM, Hükümetin Borçlar Kanunu'nun 105. maddesinde öngörülen yeterlilik ve etkinliği karşılamadığı kanaatine varmaktadır (*Fransa aleyhine Dalia davası*, 19 Şubat 1998, prg. 38, *Derleme* 1998-I). Bu nedenle AİHM, Hükümetin bu iddiasını reddetmektedir.

Öte yandan AİHM, başvuranların şikâyetinin AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka bir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmadığını tespit etmektedir. Bu itibarla, şikâyeti kabuledilebilir ilan etmektedir.

B. Esasa ilişkin

1. Tarafların argümanları

Başvuranlar iddialarını yinelemektedir.

Hükümet, kamulaştırma kanununda yapılan değişiklikleri hatırlatmaktadır. Hükümet, yapılan değişiklikten sonra bu yasanın ülkenin ekonomik durumuna uygun ve kamulaştırılan mülk sahiplerinin menfaatine olacak bir hale geldiği kanaatindedir. Hükümet, başvuranların arazisinin kamulaştırılmasının sözkonusu kanun ile T.C. Anayasası'na uygun olarak gerçekleştirildiğini belirtmektedir.

Hükümet, kamulaştırma kanununun AİHM'nin konuyla ilgili içtihadı doğrultusunda değiştirildiğini eklemektedir. Hükümet, iç hukukun kamulaştırılan taşınmazların değer kaybına uğrayabileceği olasılığına karşı önlem alındığını ve yasal sürelerin olası değer kaybını *kendiliğinden* hesaba kattığını kaydetmektedir. Hükümet, mevcut davada bu sürelere saygı gösterildiğini ve kamulaştırma işlemlerinin makul bir sürede sonuçlandırıldığını eklemektedir.

Başvuranların, T.C. Anayasası'nın 46. maddesine dayalı talepleri ile ilgili olarak Hükümet, bu hükümde öngörülen faizlerin sadece kesin bir karar olmasına rağmen ödenmemiş tazminatlara uygulandığını hatırlatmaktadır. Hükümete göre, bir avukat tarafından temsil edilen başvuranların bu hükümden yararlanamayacaklarını bilmeleri gerekirdi.

Hükümet, ayrıca başvuranların yasal oranlarda gecikme faizi talep etme imkânına sahip olduklarını belirtmektedir. Hükümet, her ne kadar kamulaştırma kanunu açık bir şekilde faiz ödenmesini öngörmese de, ilgili şahısların usul kurallarına uymak kaydıyla, yani faizlerin uygulanacağı somut tutarı belirtmek ve şikâyeti gereği gibi mahkeme önüne taşımak suretiyle, kendilerine yasal oranlarda faiz ödenmesini talep edebileceklerini kaydetmektedir. Hükümet, hukuk mahkemelerinin ancak bir talep olduğu takdirde harekete geçebileceğini ve başvuranların yasal oranlarda faiz talebinde bulunmadıklarını hatırlatmaktadır.

AİHM'nin yerleşik içtihadına atıfta bulunan Hükümet, 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinin her kamulaştırmada eksiksiz bir tazminat ödenmesini zorunlu kılmadığının altını çizmektedir.

Son olarak, Hükümet mülk iyeliğinin idareye nakledilmesine kadar başvuranların arazinin sahibi olduklarını gözlemlemekte ve dolayısıyla kamulaştırma tazminatında herhangi bir değer kaybı olmadığı sonucunu çıkarmaktadır. Hükümet, böylesi bir değer kaybı ortaya çıkmış olsa bile, araziye sahip olmanın bunu karşılamaya yeterli olduğunu eklemektedir.

2. AİHM'nin değerlendirmesi

Mevcut davada, hiç kimse ilgili şahısların yasaya uygun bir şekilde mülklerinden yoksun kaldıklarına ve kamulaştırmanın kamu yararına meşru bir amaca yönelik olduğuna itiraz etmemektedir. Bu itibarla, mevcut davada 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinin birinci paragrafının ikinci cümlesi uygulanmalıdır (bakınız, diğerleri arasından, *Aka*, ilgili bölüm, prg. 43, ve *Yunanistan aleyhine Papachelas davası* [GC], n° 31423/96, prg. 45, CEDH 1999-II). Geriye, bu yasal mülkten mahrum bırakma çerçevesinde başvuranların üzerine orantısız ve aşırı bir yük binip binmediğinin araştırılması kalmaktadır.

AİHM, öncelikle asliye hukuk mahkemesi tarafından belirlenen kamulaştırma tazminatı tutarının tartışmasız olduğunu not etmektedir. Dolayısıyla, davanın bu yönünü incelemeye gerek yoktur.

Başvuranlar kamulaştırma tazminatının, belirlendiği tarih ile ödendiği tarih arasında değer kaybına uğradığından şikâyetçi olmaktadır. Başvuranlara göre, bu tazminata T.C. Anayasası'nın 46. maddesinde öngörülen oranda gecikme faizlerinin eklenmesi gerekirdi.

Başvuranların davasında T.C. Anayasası'nın 46. maddesinin uygulanmaması konusunda AİHM, bu hükme göre, kamulaştırma tazminatının kalan miktarına, nedeni ne olursa olsun, kamu borçlarına uygulanan en yüksek faiz oranları eklenmelidir. Yargıtay'ın yerleşik içtihadına göre, T.C. Anayasası'nın 46. maddesinde öngörülen oran ancak kesin bir kamulaştırma tazminatı kararı olduğu ve ödenmediği durumlarda uygulanmaktadır. Oysa mevcut davada böyle bir durum söz konusu değildir. Asliye hukuk mahkemesi tarafından belirlenen kamulaştırma tazminatları başvuranlara karar tarihinde peşin olarak ödenmiştir. Dolayısıyla, ilgili şahıslar iç hukukta T.C. Anayasası'nın 46. maddesinin uygulanmasını talep edemezler.

Kamulaştırma tazminatının değer kaybına dayalı şikâyet konusunda AİHM, kullanılan yöntemler ile izlenen amaç arasında makul bir orantılılığın varlığından ve başvuranlara ölçüsüz bir yük bindirilmediğinden emin olmalıdır.

Bu bağlamda AİHM, her türlü mülkiyete saygı hakkı ihlalinin toplumun genel menfaatleri ile bireyin temel haklarının korunması arasında « adil bir denge » gözetmesi gerektiğini hatırlatmaktadır (bakınız, diğerleri arasından, *İsveç aleyhine Sporrong ve Lönnroth davası*, 23 Eylül 1982, prg. 69, seri A n° 52). İhtilafli tedbirin istenen « adil dengeye » saygı gösterip göstermediğini ve özellikle başvuranlar üzerine orantısız bir yük bindirip bindirmediğini belirlemek için, ulusal yasalarda öngörülen tazminat düzenlemelerinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu bağlamda AİHM, mülkün gerçek değeriyle orantılı makul bir tazminat ödenmediği müddetçe, bir mülkten mahrum bırakmanın genelde aşırı bir ihlal teşkil ettiğini daha önce de söylemiştir (*Papachelas*, ilgili bölüm, prg. 48).

Mevcut davada, başvuranlar kamulaştırma tazminatını, biri asliye hukuk mahkemesinde görülen davanın ilk bölümü sonunda ve diğeri aynı mahkemede görülen ikinci yargılama sonunda olmak üzere iki defada aldıklarından, AİHM bu iki bölümü ayrı ayrı incelemek gerektiği kanaatine varmaktadır.

a) Yargılamanın birinci bölümü

AİHM, 27 Mayıs 2002 tarihinde idarenin başvuranlara ödenecek kamulaştırma tazminatı bedelinin belirlenmesi amacıyla asliye hukuk mahkemesinde dava açtığını not etmektedir. Bu yargılama çerçevesinde, mahkeme birçok bilirkişi raporu istemiş ve bilirkişilerin davanın açıldığı tarihte arazinin rayiç bedelini değerlendirdiği bu sonuçlara bakarak tazminat tutarını 32 266 248 000 TRL olarak belirlemiştir. 26 Kasım 2002 tarihinde, mahkeme bu tazminatın başvuranlara ödenmesine ve taşınmazın tapu siciline idare adına kaydedilmesine hükmetmiştir.

Oysa AİHM, ulusal mahkemeler tarafından başvuranlara bu şekilde takdir edilen tutarın gecikme faizlerinden yoksun bırakıldığını, buna karşın davanın açıldığı tarih ile kararın açıklandığı tarih arasında geçen dönemde enflasyon ortalamasının yıllık % 31,5 olduğunu kaydetmektedir.

Bu nedenle, başvuranların kamulaştırma tazminatı % 14,68 oranında değer kaybetmiştir. Hükümet, bu değer kaybının başvuranların karar tarihine kadar arazinin sahibi olarak kalmakla telafi ettiklerini savunmaktadır. Ayrıca Hükümet, tazminat belirleme işlemleri çerçevesinde yasal sürelerle uyulduğunu eklemektedir.

AİHM, öncelikle Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesinin, kamulaştırma tazminatı belirlemekle görevlendirilen ilk derece mahkemesine yargılamanın mümkün olduğunca çabuk sonuçlanması adına bazı hukuki işlemler için öngörülen sürelerle saygı gösterme yükümlülüğü getirdiğini gözlemlemektedir. Bu noktada AİHM, başvuranların bu tip davaların üç-buçuk ayda sonuçlanması gerektiği yönündeki argümanlarını kabul etmemektedir. Her ne kadar bahsi geçen yasa bazı sürelerle saygı gösterilmesini öngörse de, iddia edilen süre ile ilgili hiçbir hüküm içermemektedir. Bu nedenle, Ulukışla Asliye Hukuk Mahkemesi kamulaştırma tazminatı belirleme davasını altı ayda sonuçlandırmış ve bu süre içerisinde birçok hukuki işlem gerçekleştirmiştir. AİHM'nin gözünde, geçen bu zaman aşırı ve mantıksız olarak nitelenemez.

AİHM daha sonra, Hükümetin iddialarının aksine, başvuranların taşınmazı yargılama süresince kullanmadıklarını gözlemlemektedir. Böylece 15 Ağustos 2002 tarihli bilirkişi raporundan açıkça anlaşıldığına göre, idare, iç hukuku hiçe sayarak kamulaştırılan araziye el koymuş ve tazminat belirleme davası devam ederken inşaat çalışmalarını başlatmıştır.

Üstelik, AİHM yargılamanın özenle sürdürülmesinin ve taşınmazın yargılama sürecinde kamulaştırmaya maruz kalan kişiler tarafından kullanılmaya devam edilmesinin, tek başına, her zaman kamulaştırma tazminatının uğradığı değer kaybını telefi etmeyeceği kanaatini taşımaktadır. Ayrıca sözkonusu tazminatın bu dönemde gözlemlenen enflasyona nispetle hissedilir derecede değer kaybetmemiş olması gerekir.

Mevcut davada bu değer kaybı % 14, 68 oranındadır. Dolayısıyla burada önemli bir değer kaybı söz konusudur ve arazinin başvuranlar tarafından kullanıldığı kabul edilse bile, bunun tek başına telafiye yetmeyeceği aşikârdır. AİHM, 6 Haziran 2004 tarihli bilirkişi raporuna göre, arazinin tamamı için yıllık net gelirin 4 087 160 000 TRL olduğunu ve bu tutarın

kamulaştırma tazminatının yaklaşık % 6'sını temsil ettiğini gözlemlemektedir. Böylece, her ne kadar bu unsurun her davanın koşullarına göre değerlendirilmesi gerekse de, mevcut davada, arazinin altı ay süreyle kullanılması % 3 oranında değer kaybına uğrayan tazminatın telafisi için yeterli olamaz.

Öte yandan AİHM, Hükümetin başvuruların yasal oranlarda gecikme faizi talep edebileceği yönündeki argümanına katılmamaktadır. Gerçekten de, kamulaştırma yasası gecikme faizi ödenmesini öngörmemektedir. Dahası, Hükümet iddialarını kanıt belgeleriyle desteklemediği gibi, başvuruların böylesi bir faizi hangi hukuki zeminde talep edebileceklerini açıklamamış ve bu yönde verilen herhangi bir mahkeme kararını örnek olarak sunmamıştır.

Son olarak AİHM, ihtilafli kamulaştırmanın ekonomik, sosyal ya da siyasal bir reform kapsamına girmediği gibi, başka hiçbir özel duruma da bağlı olmadığını not etmektedir. Bu nedenle, AİHM piyasa değerinden daha düşük bir bedelin ödenmesini haklı gösterecek « kamu yararına » hiçbir meşru amaç tespit edememektedir (*Scordino n° 1*, prg. 102).

AİHM, yukarıdaki unsurlara bakarak, kamulaştırma tazminatının dava açıldığı tarihteki değeri ile ödendiği tarihteki değeri arasında gözlemlenen farkın gecikme faizlerinin eklenmemesinden kaynaklandığı kanaatindedir. İşte bu fark, AİHM'nin, mülkiyet hakkının korunması ile genel menfaat gereksinimleri arasında olması gereken adil dengeyi bozarak, başvurular üzerine orantısız ve aşırı bir yük bindiği sonucunu çıkmasına neden olmaktadır.

b) Yargılamanın ikinci bölümü

Başvuruların temyiz itirazında Yargıtay, 26 Kasım 2002 tarihli kararda belirlenen kamulaştırma tazminatı tutarını yetersiz bulmuş ve dosyayı ilk derece mahkemesine geri göndermiştir.

31 Aralık 2004 tarihinde, asliye hukuk mahkemesi bu defa kamulaştırma tazminatı tutarını 68 490 33 328 TL olarak belirlemiştir. Başvurular daha önce 32 266 248 000 TL'lik bir ödeme aldıklarından, mahkeme idarenin geri kalan 36 224 093 328 TL tutarını ödenmesine hükmetmiştir. Taşınmazın dava açıldığı tarihteki değerine tekabül eden bu tutar, davanın açıldığı tarih ile ikinci kararın ilan edildiği tarih arasında geçen dönemde yıllık enflasyon oranı % 15 olduğu halde gecikme faizlerinden yoksun bırakılmıştır. İki yıl yedi ay kadar süren bu dönemde ek kamulaştırma tazminatı böylece yaklaşık % 43 oranında değer kaybına uğramıştır.

Bu oranı dikkate alan AİHM, başvuruların üzerine, yetkililerin izlediği meşru genel menfaat ile haklı gösterilemeyecek bir orantısız ve aşırı yük bindiği kanaatine varmaktadır.

Dolayısıyla, 1 Nolu Ek Protokol'ün 1. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

AİHS'nin 6. maddesinin 2. paragrafına atıfta bulunan başvurular, yargılamanın adil yapılmadığından şikâyetçi olmaktadır. Başvurular, 4650 sayılı yasayla değiştirilmiş haliyle 2942 sayılı yasanın mahkemelere kamulaştırma tazminatı belirleme davalarının mümkün olduğunca hızlı bir şekilde sonuçlandırılması için bazı sürelerle saygı gösterilmesi yükümlülüğü getirdiğini savunmaktadır. Başvurular toplam üç-buçuk ay olarak öngörülen bu

sürelerin AİHS'nin gereksinimlerine uygun olduğunu ve bu süreye uyulmamasının adil yargılanma haklarına ihlal teşkil ettiğini iddia etmektedir.

Yine 6. maddenin 1. paragrafı kapsamında başvuranlar, ulusal mahkemelerin, kendilerine göre, kamu borçlarına en yüksek faiz oranlarının uygulanmasını öngören sözkonusu anayasal hükmü kendi davalarında uygulamadığından şikâyetçi olmaktadır.

Hükümet, bu sava itiraz etmektedir.

1 Nolu Ek Protokol'ün 1. maddesiyle ilgili tespitler bakımından AİHM, mevcut davada AİHS'nin 6. maddesinin 1. paragrafının ihlal edilip edilmediğinin ayrıca incelenmesine gerek olmadığı kanaatine varmaktadır.

III. AİHS'NİN 41 VE 46. MADDELERİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. AİHS'nin 46. maddesi

AİHM, AİHS ya da Ek Protokollerinin ihlalinin tespit edildiği bir kararın Savunmacı Devlete ilgili şahıslara sadece adil tatmin başlığı altında hükmedilen tutarı ödeme yasal sorumluluğunu değil, aynı zamanda AİHM'nin tespit ettiği ihlallere son vermek amacıyla Bakanlar Komitesi'nin kontrolü altında iç hukukta genel ve/veya gerektiğinde, bireysel önlemleri seçme sorumluluğunu da yüklediğini hatırlatmaktadır.

AİHM, başvuranların 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinde teminat altına alınan mülkiyete saygı haklarının ihlalinin, iç hukukta, mahkemelerin kamulaştırmaya maruz kalan kişilere hükmedilen tazminat tutarının yargılama süresi ile enflasyon arasındaki etkileşim sonucu ortaya çıkan değer kaybını dikkate almalarına imkân sağlayan bir mekanizmanın olmayışından kaynaklandığını tespit etmektedir.

AİHM, bu gün itibariyle yeni kamulaştırma mevzuatı dolayısıyla mağdur olan kişiler tarafından sunulan ve muhtemelen AİHS'nin ihlal edildiği yönünde bir kararın çıkacağı iki yüzün üzerinde başvurunun halen görülmeye devam ettiğini hatırlatmaktadır. AİHM, öte yandan mevcut davada ortaya çıkan iç hukuk boşluklarının ileride birçok başvurunun yapılmasına neden olabileceği kanaatindedir. Bu husus, geçmiş ya da mevcut durum olması hasebiyle AİHS açısından bir Devletin sorumluluğunu artıran bir faktördür.

Savunmacı Devletin, AİHS'nin 46. maddesi bakımından hukuki sorumluluğunu yerine getirirken Bakanlar Komitesi'nin kontrolü altında kullanacağı yöntemi, AİHM'nin kararında varılan sonuçlara uygun olmak kaydıyla, seçme hakkına sahip olduğunu bir kez daha hatırlatan AİHM (*Polonya aleyhine Broniowski davası* [GC], n° 31443/96, prg. 192, CEDH 2004-V), mevcut kararın infazı çerçevesinde şüphesiz ulusal düzeyde genel önlemlerin alınması gerektiğini gözlemlemektedir.

Mevcut davada vardığı sonuç bakımından ve Savunmacı Devletin AİHS'nin 46. maddesi kapsamında sorumluluklarını yerine getirmek üzere alacağı diğer önlemlerden bağımsız olarak, AİHM en uygun düzeltmenin yargılama süresi ile enflasyon etkileşimi sonucu kamulaştırma tazminatının uğradığı değer kaybını dikkate alacak bir mekanizmanın Türk hukuk sistemine entegre edilmesi olduğu kanaatini taşımaktadır. Bu hedefe ulaşmak için örneğin, böylesi bir değer kaybını önlemek amacıyla gecikme faizlerinin uygulanması ya da, bu yapılamadığı takdirde, ilgili şahsın uğradığı kayıp oranında tazminat tutarında uygun bir düzeltme öngörülmesi yeterli olacaktır (bakınız, *mutatis mutandis, Romanya aleyhine Viaşu*

davası, n° 75951/01, prg. 83, 9 Aralık 2008; AİHS'nin kurduğu mekanizmanın etkinliğini teminat altına almayı amaçlayan önlemlerle ilgili olarak, ayrıca bakınız 12 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen çözüm (Res(2004)3) ve tavsiyeler (Rec(2004)6)).

B. AİHS'nin 41. maddesi

Başvuranlar maddi tazminat olarak 43 811 Euro talep etmektedir. Bu tutar ilgili şahıslara ödenen kamulaştırma tazminatının miktarı ile T.C. Anayasa'sının 46. maddesinde öngörülen en yüksek faiz oranlarının uygulanmasından sonra elde edilen tutar arasındaki farka tekabül etmektedir.

Başvuranlar, ayrıca manevi tazminat olarak 5 000 Euro talep etmektedir.

Hükümet, bu taleplere itiraz etmektedir.

AİHM, başvuranların uğradığı maddi zararı değerlendirirken, kendilerine 26 Kasım 2002 ve 31 Aralık 2004 tarihlerinde ödenen gerçek tutarlar ile 27 Mayıs 2002 tarihinden itibaren paranın uğradığı değer kaybı göz önüne alınarak düzeltilmesi durumunda başvuranların alabilecekleri tazminat tutarları arasındaki farkın dikkate alınması gerektiği kanaatine varmaktadır.

Tazminat ödenirken aradan önemli bir sürenin geçmesi gibi değer kaybına neden olan unsurlar dikkate alınmadıysa, tazminatın uygun olma niteliği riske gireceğinden (*Yunanistan aleyhine Yunan rafinerileri Stran ve Stratis Andreadis davası*, 9 Aralık 1994, prg. 82, seri A n° 301-B), ulusal düzeyde verilen tutarlar düşürüldükten sonra ve böylece ödeme tarihinde kamulaştırma tazminatı değeri arasındaki fark elde edildiğinde, bu tutarlar enflasyon etkilerinin karşılanması için güncelleştirilmelidir (*Scordino n° 1*, ilgili bölüm, prg. 258).

Bütün bu unsurları dikkate alan AİHM, başvuranlara beraberce 16.000 Euro ödenmesinin hakkaniyete uygun olacağı kanaatine varmaktadır.

Diğer taleplerle ilgili olarak AİHM, ihlal tespiti başvuranların davanın gerçekleri doğrultusunda uğradıkları manevi zararın telafisi için yeterli olduğuna hükmetmektedir.

C. Yargı masraf ve giderleri

Başvuranlar, aynı zamanda ulusal mahkemeler ve AİHM önünde görülen yargı masraflarının karşılığı olarak 3 317 Euro talep etmektedir. Kanıt belgesi olarak başvuranlar, bir çalışma saati dekontu, bir gider listesi ve Mersin barosu ücret baremini sunmaktadır.

Hükümet, bu tutara karşı çıkmaktadır.

AİHM'nin yerleşik içtihadına göre bir başvuran gerçekliğini, gerekliliğini kanıtladığı makul miktarlardaki yargı giderlerini elde edebilir. AİHM, mevcut davada elindeki belgeleri ve yukarıda belirtilen kıstasları dikkate alarak, tüm yargılama masrafları için başvuranlara 500 Euro ödenmesinin makul olacağı kanaatine varmaktadır.

D. Gecikme faizi

AIHM gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı orana üç puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Ek 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi hakkındaki şikayetin *kabuledilebilir olduğuna*;
2. Ek 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. AIHS'nin 6. maddesi hakkındaki şikayetin ayrıca incelenmesine *gerek olmadığına*;
4. a) AIHS'nin 44 / 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, miktara yansıtılabilecek her türlü vergi ve masraflarla birlikte, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL.'ye çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet tarafından başvuranlara ortaklaşa 16.000 (on altı bin) Euro maddi tazminat ve yargılama masraf ve giderleri için 500 (beş yüz) Euro *ödenmesine*;
- b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapıldığı tarihe kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz *uygulanmasına*;
5. Adil tatmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AIHM'nin iç tüzüğünün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 6 Temmuz 2010 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.